

XXIX. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia

Kolozsvár

2026. május 14–17.

**Cholnoky Jenő kínai fényképeinek és Jangce-térképének
földrajzinév-tára**

Földrajz szekció

Rokaly Barna

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, földrajz szak, III. év

Témavezető: dr. Bartos-Elekes Zsombor

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, egyetemi docens

Tartalomjegyzék

Bevezető	3
1. fejezet: Cholnoky Jenő útjának rövid bemutatása, kínai munkája.....	4
2. fejezet: Kínai nevek átírása latin betűkre	6
3. fejezet: Az adatbázis készítésének módszertana.....	7
4. fejezet: Összegzés	14
Irodalomjegyzék	17
Digitális mellékletek	20

Bevezető

Cholnoky Jenő térképekből, fényképekből és atlaszokból álló gyűjteményét 2001-ben sikerült megtalálni a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Földrajz Karának épületében. Cholnoky Jenő kolozsvári hagyatékában mintegy 6000 térkép, körülbelül 5000 fénykép, száznál több atlasz, néhány album illetve könyv található (Imecs 2004, Bartos-Elekes 2025a, Bartos-Elekes 2025b).

Cholnoky Jenő életpályája során több nagy utazáson is részt vett, első alkalommal 1896 és 1898 között ösztöndíjasként tanulmányi utazást tett Kínában. Erről az utazásról és annak a hagyatékban őrzött anyagairól azóta több kutatás is született a hagyaték feldolgozását célnak kitűző szakkollégium keretein belül (Groos–Miklós 2009: 2).

Kínai vonatkozású anyagai közül kiemelkedik saját készítésű térképe a Jangce torkolatáról (Cholnoky 1899) és pontosan 200 darab fennmaradt Kínában lehívott fényképe, amelyek online elérhetők a Cholnoky Jenő Földrajzi Társaság weboldalán (Cholnoky Fényképtár¹). Mivel ez a két forrás, saját térképe és fényképei, egyenesen Cholnokytól származnak, a későbbi írásainak alapját képezik, a rajtuk olvasható földrajzi nevek egységesen az ő átírásában jelennek meg.

Kutatásom céljaként az ebben a két forrásban fellelhető helynevek összegyűjtését, azonosítását foglalmaztam meg, azaz megkeresni a Cholnoky által magyarul használt kínai helynevek mai megfelelőit. Az így kapott adatokból pedig adatbázist készítettem. Ez a többszáz soros táblázatos állomány nemcsak a Cholnoky által használt neveket és azok mandarin megfelelőit, hanem korabeli névváltozatokat és statisztikai adatokat is tartalmazza.

A neves földrajztudós életműve természetesen túlmutat Kínában készült fényképein és Jangce-térképén. Az útról való hazatérését követően megjelent művei például *A Föld és élete* sorozat *Ázsia* kötetének Kínáról szóló fejezete (Cholnoky 1936: 417–515) vagy *A sárkányok országából* (Cholnoky 1900) azonban már utólagos, irodalmi jellegű munkák, így az ezekben szereplő helyneveket nem kutattam.

Szándékom munkámat a jövőben bővíteni a neves földrajztudós 420 oldalas kéziratú naplójában és 10 vázlatfüzetében fellelhető helynevekkel. Ezeket a dokumentumokat kiadatlan formában az érdi Magyar Földrajzi Múzeum őrzi (Groos–Miklós 2010: 4).

Jelen dolgozatom első része az alapozás: tudománytörténeti és elméleti háttér. Az 1. fejezetben összefoglalom Cholnoky Jenő kínai utazásának részleteit és bemutatom azokat a

¹ - <http://cholnokyphotos.gisit.ro/>

forrásokot (a térképét és a fényképeit), amelyek földrajzi neveit a munkám során vizsgáltam. A 2. fejezetben ismertetem a kínai nyelv írásának és latin betűs átírásainak alapvető ismereteit a kezdetektől, Cholnoky Jenő korán át a jelenig.

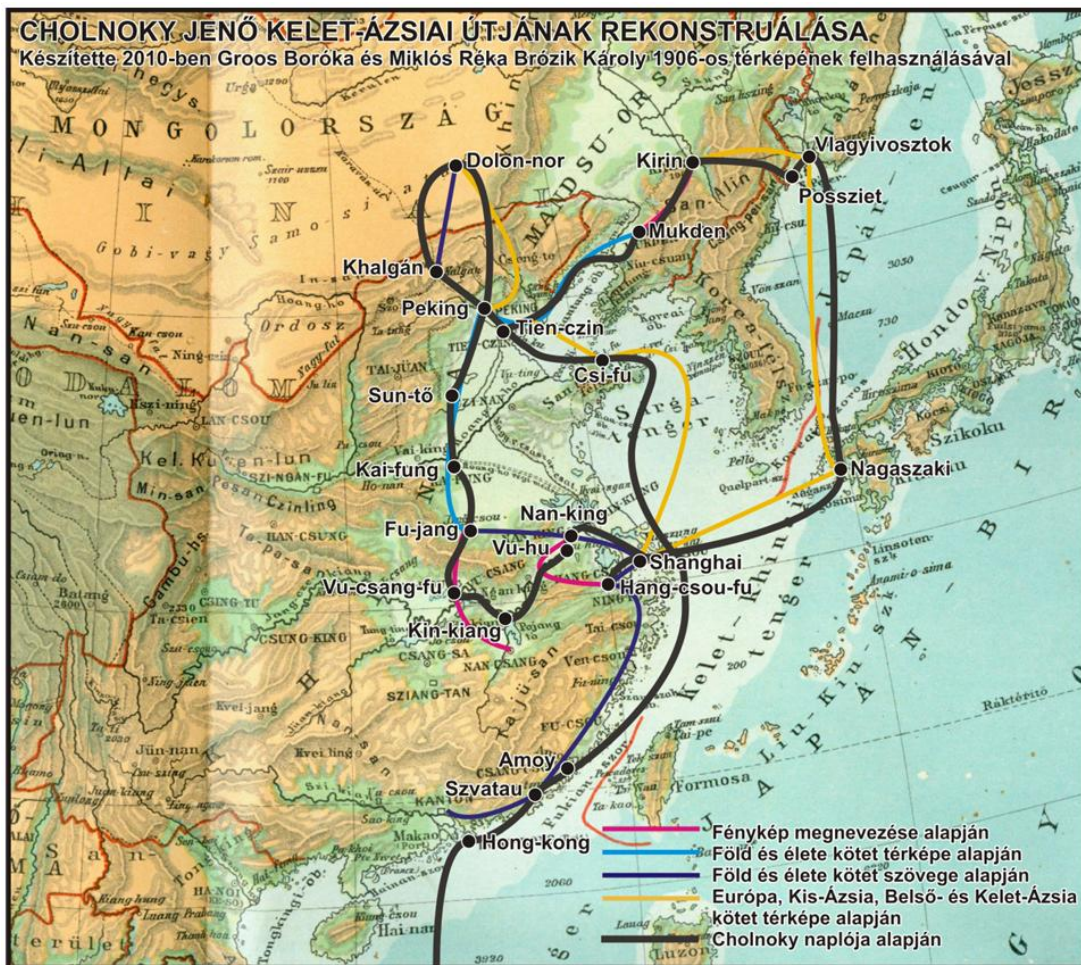
A második részben foglalkozom az adatbázis tárgyalásával. A 3. fejezetben bemutatom készítésének módszertanát, a munkafolyamat nehézségeit és példákat részletezek. Koordináták segítségével matematikai módszereket mutatok be, amelyekkel Cholnoky térképét elemzem. A dolgozat 4. fejezetében végezetül összegzem az eredményeimet.

1. fejezet: Cholnoky Jenő útjának rövid bemutatása, kínai munkája

Cholnoky Jenő 1896. november 21-én indult el kelet-ázsiai utazására, ahonnan 1898. július 10-én tért haza. 1897. január 18-án érkezik meg először az akkor brit fennhatóságú Hongkongba, ahol csak pár napot tölt, és továbbhajózik Shanghaj felé. Ebben a térségben, a Jangce deltájában teljes útja során többször is megfordul, és itt is tölti idejének legnagyobb részét: körutat tesz Hangzhou és Wuhu érintésével a Jangce-deltájában, kihajózik Peking, egy későbbi alkalommal pedig Nagaszaki majd Vlagyivosztok irányába is. Mandzsúriai kitérőjét követően ismét Peking érintésével (itt hívja elő az úton készült fényképeit) jut vissza Shanghajba. Végül 1898. május 13-án Hongkongból indulnak hajóúttal Trieszt irányába (Groos–Miklós 2009: 8–9).

A neves földrajztudós útjának rövid szemléltetésével annak két aspektusát szerettem volna kiemelni: Cholnoky Jenő nagyjából öt hónapot tölt el Shanghajban és a Jangce torkolatánál, valamint utazásaival nagy területet alapos vizsgálódással járt be, többszáz fényképpel megörökítve a látott tájakat. A röviden összefoglalt utazás nyomvonalát az *I. ábra* segítségével vizualizálhatjuk, a térkép a (Groos–Miklós 2010: 25) átvétele.

Az úton készült térképei csak vázlatként maradtak fenn, viszont hazatérése után 1899-ben elkészítette *A Jang-cze-kiang alsó szakaszának és deltájának térképe* című munkáját, ami már nyomtatásban is megjelent, 1:1 300 000 méretarányban, rajta 136 helynévvel. A térkép két példányban fellelhető a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Földrajz Karán, a Cholnoky Térképtár gyűjteményében. Dolgozatom címében ezt a művet nevezem Cholnoky Jangce-térképének, és ez a munka jelentette a kutatásom egyik alapját (Cholnoky 1899).

1. ábra: Cholnoky Jenő Kelet-ázsiai útjának rekonstruálása (Groos–Miklós 2010: 25)

A Kínából származó fényképek az 1. ábrán látható szárazföldi útvonalak mentén készültek. A kínai felvételek leggyakrabban természetföldrajzi jellegzetességeket ábrázolnak, vulkánokat, platókat, völgyeket. Találunk közöttük olyan fényképeket is, amelyek az épített örökséget mutatják be. Például ilyen az Anji hídról készült (Cholnoky Fényképtár Khi5070), amely egy hetedik századból származó, típusának a Földön lévő legrégebbi hídja (Hu–Zhang–Wang–Wang 2020: 1–2). A kínai utat ma kétszáz fellelhető kép illusztrálja. Ezek elszórtan találhatóak meg Budapesten, Érden és Kolozsváron (Groos–Miklós 2009a: 10–13, Bartos-Elekes 2025b). A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárában az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Természetföldrajzi Tanszékének letétjében levő mintegy 1700 Cholnoky-felvételből körülbelül 1300 a történeti Magyarország határain belül készült (Bognár 2002: 189). A kolozsvári térkép- és fényképtárban 182 darab Kínában készült fénykép található, 13 közülük csak itt érhető el (Groos–Miklós 2010: 13). A kutatásom alapját, a Jangce-térképen kívül, ezek a felvételek jelentik. A Groos és Miklós által összeállított táblázat (Groos–Miklós 2010: 17–22) elérhető a kutatásuk mellékletében. Ezek

¹ - <https://mygeodata.cloud/converter/kmz-to-xlsx>

között megtalálhatóak mind a Kolozsváron, mind a Budapesten és Érden őrzött példányok, összesen 200 darab fénykép.

2. fejezet: Kínai nevek átírása latin betűkre

A kínai nyelv logografikus írásrendszert használ, ahol minden írásjel egy szót vagy szótagot reprezentál. Az írásjelek és kiejtésük közötti kapcsolat összetett, ezért egy kínai szótag fonetikus átírása nem egyértelműen alakítható vissza eredeti, jellel írt formájává. A kínai írásjelek jóváhagyott kiejtésének meghatározásához modern szakértői szótárak, például a *Xinhua Zidian* használhatóak (UNGEGN 2007: 18–19).

A kínai nyelv rendszerszerű latin betűs átírása a 17. század elején kezdődött, amikor Matteo Ricci (1552–1610) és Nicolas Trigault (1577–1628) olasz és francia szerzetesek Kínába érkeztek, hogy megtanulják a kínai nyelvet és terjesszék a kereszténységet. Munkájukat később más európai misszionáriusok és kutatók folytatták (Ao 1997).

A korábbi kínai névírásokat 1867-ben Thomas Francis Wade diplomata egységesítette a *Yuyan Zi Er Ji* című művében. Wade ebben a könyvben Robert Morrison angol pap 1815-ös rendszerén alapuló átírást használt. Huszonöt évvel később, 1892-ben Herbert A. Giles megjelentette *A Chinese-English Dictionary* (Kínai–angol szótár) című művét, amelyben a szerző Wade módszereit enyhén módosítva alkalmazta, így megalkotva a később Wade–Giles rendszernek nevezett átírási formát, amely nagy népszerűségnek örvendett a huszadik század jelentős részében. Olyannyira, hogy nemzetközi szervezetekkel ellentétben Tajvanban a mai napig használatos (Giles 1912: xv; Ao 1997). Giles a művében kifejti a kínai nyelv tanulásának gyakorlati nehézségeit. Megállapítása szerint a kínai nyelv elsajátításához Matuzsálem kora is kevés lenne. Mégis, egy átlagos kínainak sikerül ezt egy élethossz alatt meglépnie (Giles 1912: xv). A kínai jelírás komplexitására is kitér, megállapítva, hogy egyetlen jel értelme sem kimeríthető definíciókkal, mert minden karakter olyan, mint egy kaméleon, színét a környezetétől kölcsönzi (Giles 1912: viii).

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Földrajzinév-szakértői Csoportja, angol nevén a United Nations Group of Experts on Geographical Names (rövidítve UNGEGN), 1977. március 8-án hagyta jóvá a kínai fonetikus ábécé (pinjin) rendszerét a nemzetközi környezetben. Ezt az átírási formát ma már szinte kizárólagosan használják Kínában és a nemzetközi életben egyaránt, felváltva a Wade–Giles átírási formát, amely az egyik legismertebb rendszer volt a kínai szójelírás latin betűs megjelenítésére, különösen angol

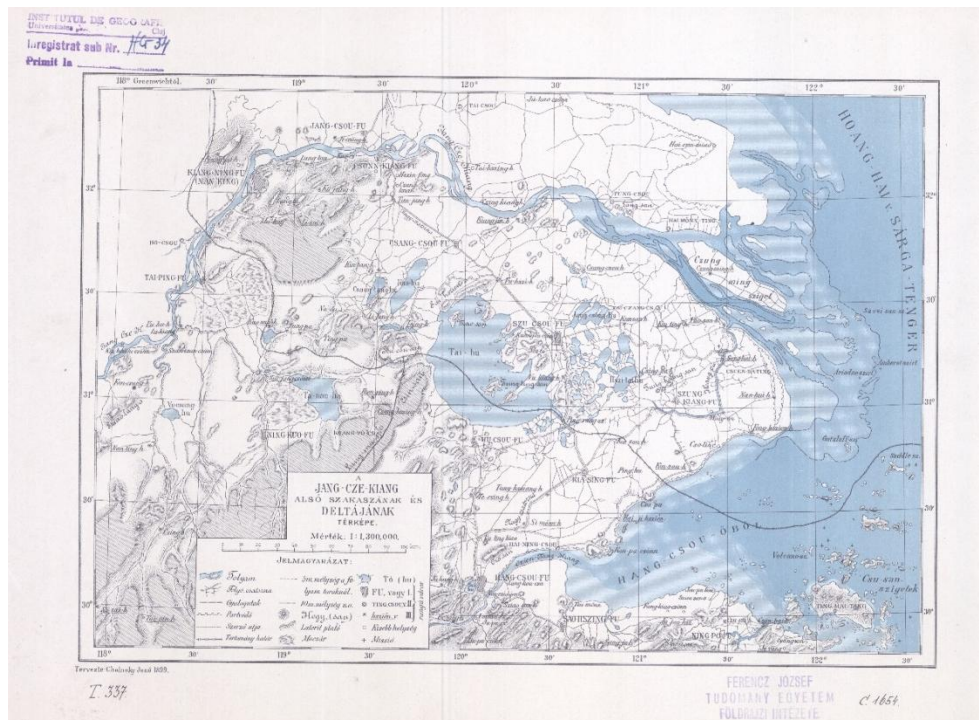
nyelvű szövegekben. A Wade–Giles szövegek szótagjai kölcsönösen átalakíthatóak pinjinné a kínai jelekre való utalással és azok ismeretében (UNGEGN 2007: 18–19).

3. fejezet: Az adatbázis készítésének módszertana

Dolgozatomban tárgyalt források összesen 256 különböző kínai helynevet tartalmaznak. Ezek átírását Cholnoky korabeli források figyelembe vételével, fonetikus módon tettem.

A földrajzinév-tár adatbázisának elkészítéséhez Cholnoky Jangce-térképéből és a képaláírásokból származó helyneveket használtam. A névtáram szerkesztésének kiindulópontját így a már digitálisan elérhető Jangce-térkép (Cholnoky 1899) és egy korábbi kutatás táblázatos mellékelete adta (Groos–Miklós 2010: 17–22). Az 1899-es *A Jang-cze-kiang alsó szakaszának és deltájának térképe* egy körülbelül 118 ezer km²-es területet fed le a Ningbo és Nanking közötti térségből (a terület a Google Föld *Vonalzó/Sokszög/Terület* eszközével számolva). Munkám első mozzanataként ezt a térképet georeferáltam a *Global Mapper* szoftver felhasználásával: a térkép fokhálózati rácspontjait, összesen 47 rácspontot határoztam meg kontrollpontként. Az említett program a kontrollpontok felhasználásával nagy pontossággal számítja ki a térkép bármely pontjának földrajzi koordinátáit. A mentést követően kapott KMZ kiterjesztésű fájlt (lásd 1. melléklet) Google Earth-be importáltam, ez a felület segített tovább a helynevek geolokalizációs folyamatában.

Cholnoky a térkép jelmagyarázatában nyolcféle földrajzi nevet különített el: háromfajta várost (első-, másod- vagy harmadrangút); kisebb helységeket; folyókat és tavakat; hegyeket; szigeteket vagy szirteket. Az *új helyjelző* funkciót felhasználva minden egyes helynév nevét pontosan Cholnoky névírásával megegyezően, térképi helyzetét pedig manuálisan rögzítettem a Google Earth felületén. Az így kapott 136, Cholnoky által használt térképi koordinátaival ellátott helynevet KMZ formátumba mentettem, és a MyGeodata Converter¹ weboldalán található szoftverrel Excel (XLSX) formátumba konvertáltam. A leírt lépéseket követően egy olyan adatbázishoz jutottam, amely első oszlopában a Cholnoky által használt megnevezések, második és harmadik oszlopában pedig rendre a Cholnoky-térképen használt szélességi és hosszúsági koordináták szerepelnek.

2. ábra: A Jang-cze-kiang alsó szakaszának és deltájának térképe (Cholnoky 1899)

Az adatbázis további bővítéséhez minden helynevet egyenként vizsgáltam. Hamar egyértelművé vált, hogy nem lesz könnyű feladat minden nevet ma használt formájában azonosítani nyelvi akadályok és információhiány következtében. A több, mint 120 éve rögzített helynevek egy része ugyanis mára már átalakult, Cholnoky pedig nem minden esetben helyezte el térképén pontosan a helységeket, különösen térképe délnyugati sarkában.

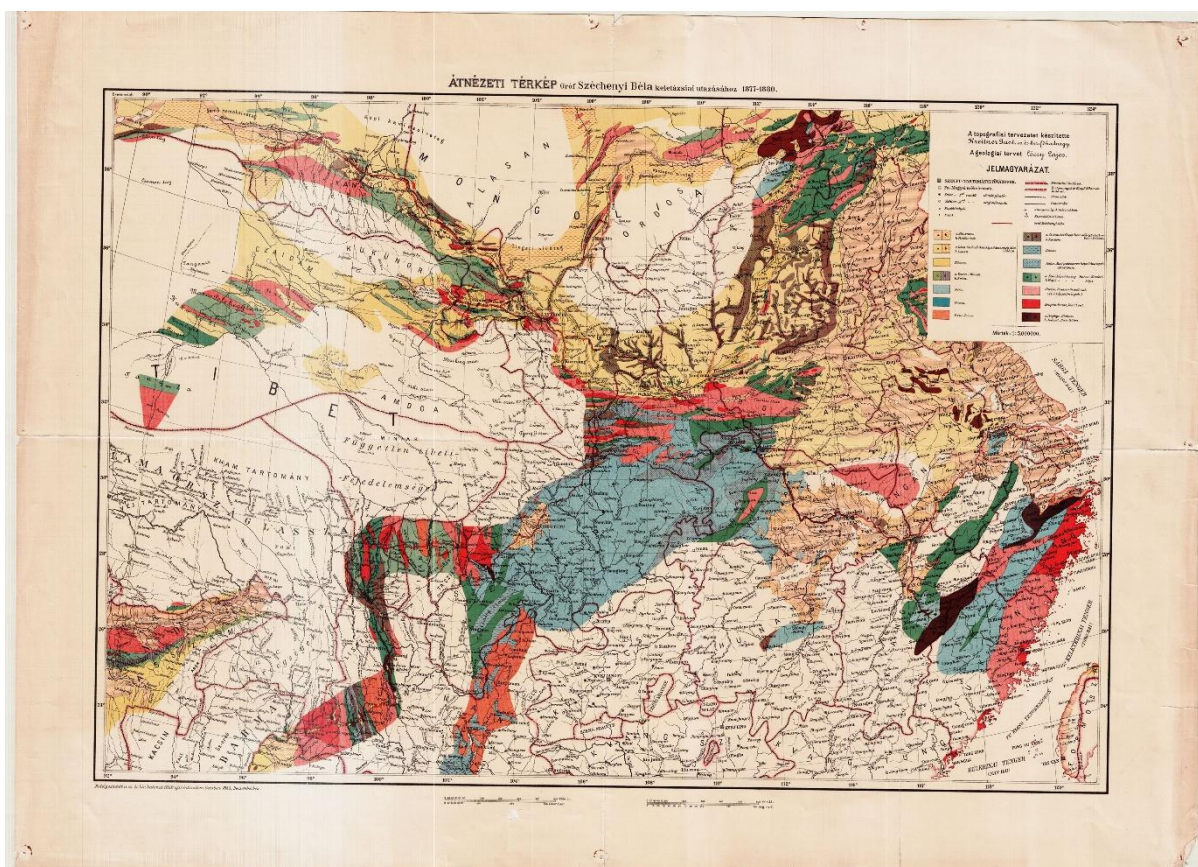
Kína adminisztratív szerveződése ötszintes. Ezt a szerveződést a Google Earth és Google Maps segítségével azonosítani tudtam, amely nagy segítségnek bizonyult a helynevek keresésében. Többnyire ugyanis a Cholnoky által másod- vagy harmadrangú városnak nevezett helységek neveit mára már körzetek, megyék viselik. A vizsgálat ezen szakaszában használtam a *Tencent*¹ számítástechnikai kínai cég webtérképét, a *Cartographia Földrajzi világtalaszát* (Cartographia 2024) és a Wikipedia adatbázisait is (angolul, kínaiul illetve japánul), hogy több szinten meggyőződhessenek Cholnoky nevei és mai megfelelőjük párosításának pontosságában.

A *Google Térképen*² kutatva hamar szembeötlök egy probléma: a Műhold nézetben, a műholdképekhez képest a Térkép vektorizált útjai, a helyjelző pontok, a hozzájuk tartozó feliratok 50 és 500 méter közötti eltolódással, elcsúszással jelennek meg. Az eltolás megjelenítést a Kínai Népköztársaság nemzetbiztonsági politikája okozza. Kína területén a térképszolgáltatók nem használhatják a globálisan elterjedt WGS-84 alapfelület földrajzi koordinátáit, hanem kötelesek egy, abból származtatott torzított rendszert használni, a

¹ - <https://map.qq.com/>

² - <https://www.google.com/maps/>

(gyakran Mars-koordinátáknak nevezett) GCJ-02-t (Dougherty 2016). A vizsgálat során ez a jelenség zavaró, viszont a műholdfelvételek képe továbbra is pontos, így ezekkel dolgoztam, az elemek valós földrajzi koordinátáit a Google Műhold nézetéről olvastam le.

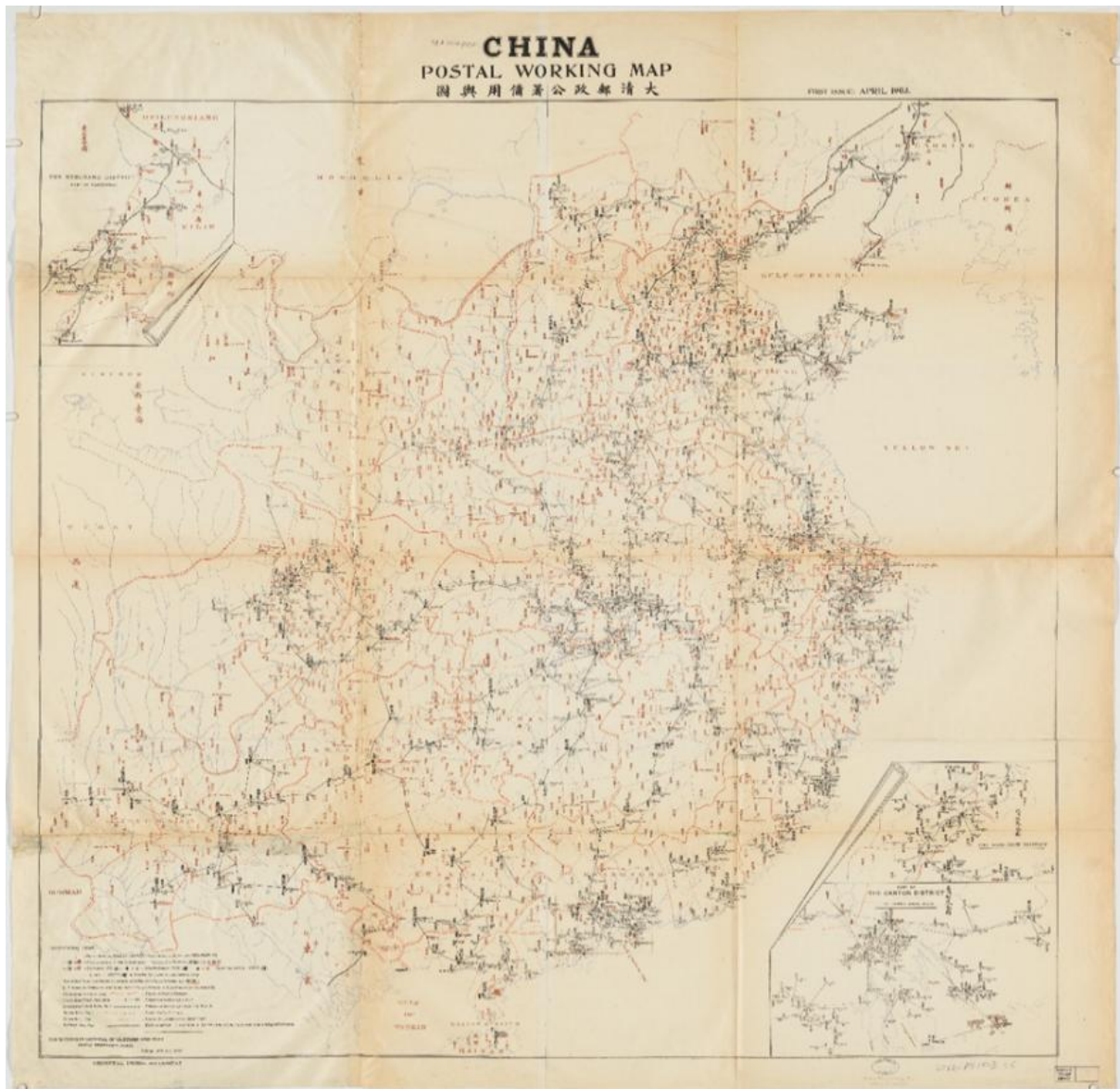
3. ábra: Átnézeti térkép gróf Széchenyi Béla keletázsiai utazásához 1877-1880 (Lóczy 1883)

Abban az esetben, ha kizárólag kínai jelekkel találkoztam az internetes kutatások során (például az OpenStreetMap adatbázisában vagy a Tencent térképén), több nehézségbe is ütköztem: ezen adatbázisok karakterei nem kijelölhetők és másolhatók, valamint nem egészíti ki őket latinbetűs írásforma. A karakterek digitalizálásához manuálisan rajzoltam be őket erre specializált online szoftverekbe, a *Handwritten Chinese inputba*¹ és a japán, de a kínai jelek azonosítására széles körben használt *Jishóba*². A *Written Chinese Dictionary*³ weboldal minden kínai jel pinyin átíratait és jelentéseit tartalmazza, ezek az adatok kerültek az adatbázis pinyin fülébe.

¹ – <https://www.qhanzi.com/>

² – <https://jisho.org/>

³ – <https://dictionary.writtenchinese.com/>

4. ábra: Kína térképe postai átírási nevekkel (China. Imperial Maritime Customs 1903)

Névváltozatokat katalógusok és térképek alapján írtam össze. A fent már említett forrásokon kívül az fenti térkép (4. ábra) és a hozzá tartozó katalógus (China. Imperial Maritime Customs Service 1903, 1904) a postai névváltozatok azonosításában segített; a Wade-Giles átírási formákat szintén egy Kínában megjelent katalógus szerint kutattam (Playfair–Biot 1910). Ezek a források postai úton használt és fonetikus jegyzésre törekvő Wade-Giles íráások, többnyire hasonlóak vagy azonosak a Cholnoky által használt formával, de a híres utazó a magyar fonetika szabályait is figyelembe vette munkája során.

Az elkészült adatbázis statisztikailag értékes részlete a helynevek Cholnoky-féle és valós koordinátái, a kettő közötti különbségből a térkép pontosságára lehet következtetéseket levonni. Ha a Földet gömb alakúnak tekintem, akkor a felszínén két pont között

elhanyagolható pontatlansággal számolható ki a valós távolság kis területen belül levő pontok között a következő összefüggés szerint: $\widehat{AB} = R \cdot \arccos(\cos \varphi_1 \cdot \cos \varphi_2 \cdot \cos(\lambda_2 - \lambda_1) + \sin \varphi_1 \cdot \sin \varphi_2)$, ahol A és B két pont a Föld felszínén (φ_1, λ_1) és (φ_2, λ_2) koordinátákkal, R pedig a Föld sugarát jelöli (Györffy 2012). Hasonló összefüggés számolható ki a forgási ellipszoidon is, ez azonban bonyolultabb, az eltérés az előbbi képlethez képest pedig elhanyagolható.

Az adatbázis készítésénél a Föld sugarát 6371,1 kilométernek tekintettem, ezzel számoltam. A tárgyalt terület esetében a számolásom pontatlansága elhanyagolható, ugyanis Cholnoky térképén két pont között a legnagyobb távolság kisebb, mint 540 kilométer (a Google Föld *Vonalzó/Sokszög/Terület* funkciója alapján).

Cholnoky által használt elnevezés	A helynév térképi szélessége	A helynév térképi hosszúsága	Wade-Giles névváltozat	Postai névváltozat	Más névváltozat	Google térkép névváltozata	Ma használt hanyu pinyin névváltozat	Egyszerűsített jel
15 SZU-CSOU-FU	31.3267	120.5315	Su-chou	Soochow	Sou-tseu	Suzhou	Suzhōu	苏州市
25 SZUNG-KIANG-FU	31.0356	121.2090	Sung-chiang Ch'ü	Sungkiang-fu		Songjiang	Sōngjiāng qū	松江区
91 TAI-CSOU	32.4290	119.9564	T'ai-chou	Taichow		Taichou	Tāichōu	泰州市
20 TAI-CZANG-CS	31.4760	121.1054	T'ai-ts'ang shih	Taitsang		Taicang	Tāicāng shì	太仓市
96 Tai-hszing-h	32.1381	120.0358				Taixingzhen	Tāixíngzhèn	泰兴市
10 Tai-hu	31.2459	120.0168	T'ai-hu			Lake Tai	Tāi Hú	太湖
103 TAI-PING-FU	31.5715	118.4934		Tai ping fu			Tāipíng Fú	太平府
132 Tai-pin-h	29.9425	118.2065				Tai ping huzhen	Tāipíng húzhèn	太平湖鎮

Cholnoky által használt elnevezés	Helynév szélességi helyzete	Helynév hosszúsági helyzete	Távolság a térképi és valódi helyzet között	azimut	földrajzi részlet korabeli	földrajzi részlet mai jellege	Megjegyzés
15 SZU-CSOU-FU	31.3008	120.5819	6	121	elsőrangú város	prefecture-level city	
25 SZUNG-KIANG-FU	31.0318	121.2248	2	106	elsőrangú város	suburban district of	jel. Pine River
91 TAI-CSOU	32.4623	119.9213	5	42	másodrangú város	prefecture-level city	
20 TAI-CZANG-CS	31.5640	121.1740	12	34	másodrangú város	county-level city of Suzhou	
96 Tai-hszing-h	32.1700	120.0177	4	26	harmadrangú város		
10 Tai-hu	31.2840	120.1304	12	69	to	tó	jel. nagy tó
103 TAI-PING-FU	31.5993	118.4859	3	13	elsőrangú város	was an administrative region	
132 Tai-pin-h	30.3278	118.0046	47	24	harmadrangú város	town	

5. ábra: Az adatbázis Jangce-térkép munkalapjának részlete

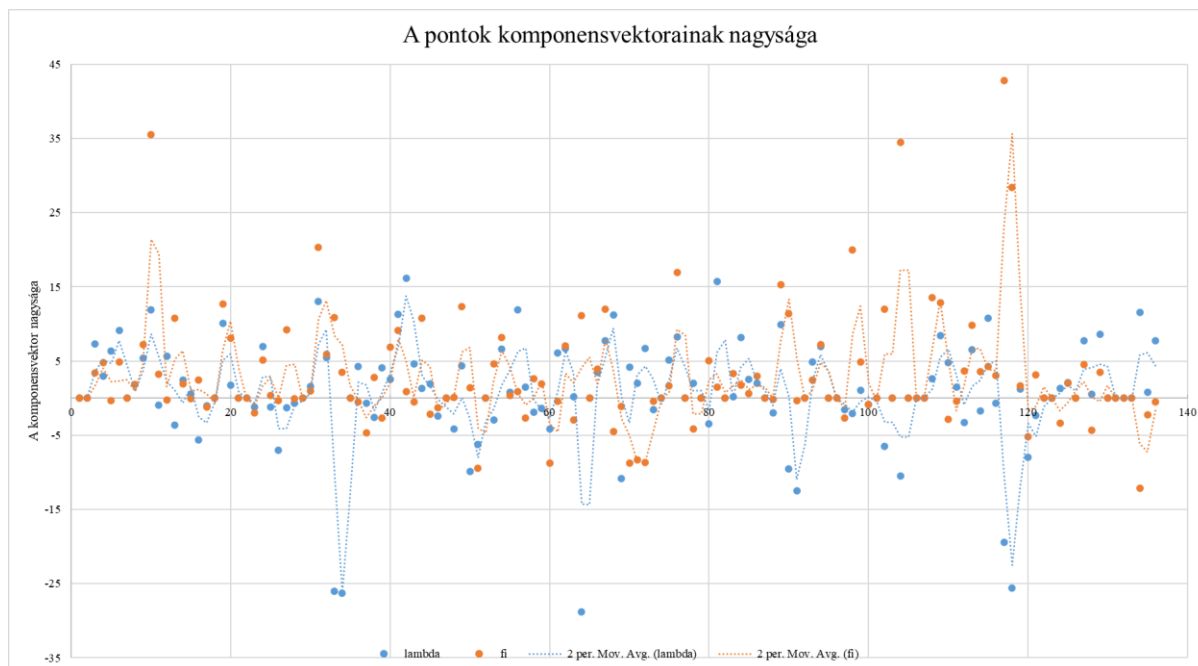
A távolságszámításhoz hasonló módszerekkel kiszámolható a Cholnoky-féle koordináta és a valós koordináta irányának északkal bezárt szöge, azimutja is, amivel vizsgálható, hogy Cholnoky méréseinek pontatlanságában valamely égtáj fele mutató tendencia figyelhető-e meg. Az azimut α szögének koszinusza kiszámolható az alábbi képet alapján (Györffy 2012):

$$\cos \alpha = \frac{\sin \varphi_2 - \sin \varphi_1 \cdot \cos \Phi_{AB}}{\cos \varphi_1 \cdot \sin \Phi_{AB}}$$

Cholnoky Jenő georeferált térképe első ránézésre nagy pontosságú. A Hangzhou-öböl, a Jangce medre és a különböző sárga-tengeri szigetek kis eltéréssel jelennek meg a 19. század végi térképén.

A számolt adatok alapján minden helynévnek φ és λ tengely szerinti vektorkomponenst számolunk a távolságérték és az azimutérték segítségével. Esetünkben a φ tengely vektora

+417,4 km, a λ tengely vektora pedig +92,8 km nagyságú, ezek 427,6 km összpontatlanságot jelentenek $12,5^\circ$ -os azimuttal. Mivel az adatbázisom deltával foglalkozó részében 114 helynévnek határoztam meg a valós helyzetét, így megállapíthatjuk, hogy Cholnoky átlagosan minden helynevet 3,7 kilométerrel és $77,4^\circ$ -kal helyezett arrébb délnyugati irányban a valós pozíciójához képest.

6. ábra: A Jangce-térkép helyneveinek komponensvektorai, ahol minden vektor Cholnoky térképi helyzetétől a valós helyzet felé mutat. A szerző munkája.

A földrajzi részlet mai jellegét a már említett kínai adminisztrációs szintek alapján határoztam meg: prefektúra-szintű városokra, körzetekre, megyékre és kisvárosokra osztottam a településeket, amiket tavak, folyók, hegyek, szirtek egészítenek ki.

Az adatbázis *Fényképek* munkalapját szinte megegyezően készítettem el a *Jangce-térkép* munkalapjával. A munkalap sorait a *Vizsgált helynév* oszlopban szereplő helynév alapján töltöttem ki. Cholnoky fényképei címében akár több helynevet is használt, így egy fénykép az adatbázis akár több sorában is megjelenhet, mint például a Khi5013-as számú fénykép, amelyen mind a Hai-ning, mind a Botha pagoda nevei is fellelhetők (lásd a 7. ábra).

A *Cholnoky által használt névváltozatok* oszlopában a *Vizsgált helynév* oszlopához képest más fényképen kis eltéréssel szereplő névformák sorakoznak.

A *Más használt nevek* oszlopában azok a fénykép címében szereplő helynevek vannak felsorolva, amelyeket az adott sorban nem vizsgállok.

Sorszám	Jelzet/Kód	Cholnoky által használt névváltozatok	Vizsgált helynév	Más használt nevek	Magyar név	Wade-Giles névváltozat	Postai névváltozat	Más névváltozat	Ma használt hanyu pinyin névváltozat	Egyszerűsített jel
17.	Khi5007		Hoang-pu folyó			Huang-p'u		Whangpo	Huángpǔ Jiāng	黄浦江
18.	Khi5011		Hai-ji						Hǎiyán	海盐县
19.	Khi5012	Csien-tang-	Czien-tang-kiang			Ch'ien-t'an	Tsientang River		Qiántáng Jiāng	钱塘江
20.	Khi5181	Czien-tang-	Csien-tang-kiang			Ch'ien-t'an	Tsientang River		Qiántáng Jiāng	钱塘江
21.	Khi5182		Hai-ning			Hai-ning	Haining		Hǎining	海宁市
22.	Khi5013		Botha pagoda	Hai-ning					Zhàn'áo Tǎ	占鳌塔
22.	Khi5013		Hai-ning	Botha pagoda		Hai-ning	Haining		Hǎining	海宁市
23.	Khi5014	Czien-tang-	Csien-tang-kiang			Ch'ien-t'an	Tsientang River		Qiántáng Jiāng	钱塘江

Helynév szélességi helyzete	Helynév hosszúsági helyzete	A fénykép exponálásának szélességi koordinátája	A fénykép exponálásának hosszúsági koordinátája	Zoom	Megjegyzés	Fénykép címe	Fényképen szereplő dátum	Fénykép típusa/mérete
31.15064	121.45490					Nagy merítő háló állványa a Hoang-pu folyón	97.II.22.	13*18 negatív
30.5244	120.9457	30.5244	120.9457	13		Partvédő fal Hai-ji előtt	97.II.28	13*18 negatív
30.40219	120.54999	30.40219	120.54999			Szabályos álló hullámok a Czien-tang-kiangon, apály idején	97.III.3.D	13*18 negatív
30.38895	120.48187	30.40219	120.54999	13	valószínű a	A Csien-tang-kiang folyása apálykor	97.III.3.A	13*18 negatív
30.51249	120.68066					Hai-ningi partfal nézve W. felé		13*18 negatív
30.39968	120.54759	30.40219	120.54999	15		A hai-ningi partfal, a Botha pagodától tekintve	97.III.3.B	13*18 negatív
30.51249	120.68066	30.40219	120.54999	12		A hai-ningi partfal, a Botha pagodától tekintve	97.III.3.B	13*18 negatív
30.38895	120.48187	30.40219	120.54999	13	valószínű a	A Csien-tang-kiang özönárja elvonulás után	97.III.3.G	13*18 negatív

7. ábra: Az adatbázis Fényképek munkalapjának részlete.

A különböző korabeli és mai névváltozatok oszlopait a Jange-delta munkalapjával megegyezően töltöttem ki.

Egyes fényképek esetén a fénykép készítésének pontos pozícióját is meghatároztam, ezeknek koordinátáit *A fénykép exponálásának szélességi/hosszúsági koordinátája* oszlopokba jegyeztem le.

A fényképek egy részénél *zoomot* határoztam meg, amely arra szolgál, hogy a felvétel készítési helyét egy adott területre korlátozza. Az ötlet megegyezően működik a Google Térkép zoom funkciójával.

Megjegyzéseimet a Fénykép címe oszlop előtt tettem meg, a fényképcímek után pedig a Groos és Miklós táblázatának további adatai jelennek meg (Groos–Miklós 2010: 17–22): *Fényképen szereplő dátum*, a *Fénykép típusa/mérete* és a *Fényképhez járó megjegyzés* oszlopai.

Végezetül az adatbázisból egy interaktív, online böngészhető változatot készítettem a Google Saját Térkép segítségével. Az *Új térkép készítése* menüpontra kattintva hoztam létre egy új térképet, amelynek alaptérképét műhold módra állítottam, ezután két réteget hoztam létre: a *Jangce-térkép földrajzi nevei* és *Fényképek* névvel. A rétegeket az *Importálás* funkcióval bővítettem, az adatbázisom XLSX állományát hívtam be a szoftverbe. Rövid testreszabást követően a Cholnoky Fényképtár fényképeit egyesével hozzárendeltem minden helynévhez, amelyet tanulmányoztam.

4. fejezet: Összegzés

Dolgozatom legfőbb értékét a 2. mellékletben található többszáz soros adatbázis jelenti, ennek készítése ölelte fel a munkám jelentős részét. Ez a táblázatos állomány két munkalapot tartalmaz: az elsőben a Cholnoky Jenő Jangce-térképének helynevei találhatóak, a másodikban pedig az ismert geográfus fényképei és az azokon szereplő földrajzi nevek. Az eredmények szemléletesebb elérhetősége érdekében ez az adatbázis online böngészhető Google Saját Térkép (3. *melléklet*) formájában elérhető, ahol Cholnoky eredeti névírása alapján szabadon megtekinthetőek az eredmények, a fotók képi anyagát is beleértve. Az adatbázis készítése során Cholnoky Jangce-térképének georeferált változatát elkészítettem, amelynek KMZ állománya szintén elérhető a mellékletben (1. *melléklet*).

Jelen kutatás másik jelentős értékét a történeti-helynévi feltárásaim jelentik, amelyek által betekintést nyerhettünk a 19. és 20. század fordulóján kutató utazók nehézségeibe, és a számukra elérhető forrásokba. Feltételezéseim szerint ugyanis Cholnoky Jenő a névírások gyakorlatát korábbi szerzők művei alapján végezte. A felhasznált munkák között említendő tanára, Lóczy Lajos térképe (Lóczy 1883, 4. *ábra*) és a Wade-Giles átírás alapműve, az 1892-ben megjelent *Kínai-angol szótár*. Mivel a postai átírás katalógusa, térképe csak Cholnoky hazatérését követően jelentek meg, feltételezhetjük, hogy a magyar utazó nem találkozhatott még ezen nevek végleges formájával, de a rendszer valószínűleg már kialakulóban volt.

A továbbiakban tárgyaljunk konkrét helyneveket és hasonlítsuk össze más, Cholnoky korában is fellelhető változattal.

A Khi5062-es számú fényképet a szerző röviden *Khalganként* írta alá. Ez a város Kína fővárosától, Pekingtől mindösszesen 160 kilométerre helyezkedik el Belső-Mongólia irányában, és a Cholnoky-féle elnevezés is erről árulkodik: a postai katalógus is a mongol eredetű Kalgan nevet tartalmazza kiegészítve a Changchiak'ou-l'ing névváltozattal; Lóczy térképén (Lóczy 1883, 3. *ábra*) a Kalgan név szerepel; az 5. *ábrán* pedig a Wade-Giles-féle elnevezés látható, a kínai szójelírással együtt: Chang-chia-k'ou és 張家口. Dolgozatom adatbázisában a kínai karaktereket mind az 1956 után egyszerűsített formájukban adtam meg, kiegészítve a város titulussát jelezni hivatott jellel: 張家口市. A város nevében szerepelnek a gyakori Zhang családnév, a ház és a száj jelei, így a település nevét Kína bejárataként értelmezhetjük az őt alkotó karakterek alapján.

Egyéb példákon keresztül jól látható, hogy Cholnoky névhasználata illeszkedik a korabeli Wade-Giles és postai elnevezésekhez. Bár nem lehetünk biztosak abban, hogy a teljes postai katalógussal találkozott útja során, ettől függetlenül megállapíthatjuk, hogy Cholnoky névhasználata ehhez a formához illik a leginkább (lásd alább a táblázatot, a helynevek forrása a 2. melléklet).

Cholnoky által használt elnevezés	Wade-Giles névváltozat	Postai névváltozat	Ma használt hanyu pinyin névváltozat
Kiang-Ning-Fu (Nan-king)	Nan-ching	Nanking	Nánjīng
Kin-tan-h	Chin-t'an	Kintan	Jintán
Szung-kiang-fu	Sung-chiang Ch'ü	Sungkiang-fu	Sōngjiāng
Ting-hai-ting	Tinghai	Tinghai	Dìnghǎi

Cholnoky gyakorlata, mely szerint a neveket a magyar kiejtéshez igazította, előképe a magyar orientalisztika azon későbbi törekvésének, amelyet Ligeti Lajos is megfogalmazott: a magyaros átírás elsődleges célja, hogy a magyar olvasó számára idegen nyelvismeret nélkül is lehetővé tegye a nevek megközelítőleg pontos kiejtését. (Ligeti 1981).

<p>14</p> <p>也 CHAN-YI. CHAI 宅 159 Chai-lung 宅龍, T.T., near Lâ-shan H., Seich'uan. CH'AI 柴 160 Ch'ai 柴 (obs.) S. T'ai-an H., Shantung; <i>H. Hsu</i>, H. in T'ai-shan 泰山 <i>ch'ün</i>. 161 Ch'ai-sang 桑, see No. 7146. 162 Ch'ai-ta'un 村, (obs.) in Shansi; <i>K'ia</i>, <i>chün</i> in Chiang 絲 C. 163 Chama, see No. 1318. 164 Chamdo, see No. 196. CHAN 165 Chan-ta 達達 T.S. South of T'eng-yeh T., Yün-nan. 占 166 Chan-peik-ou 占北口, Y., near Mi-yün H., Chihli. 167 Chan-t'i 蟬, (obs.) S.W. P'ing-hsiang Fu, Corea; <i>E. Hsu</i>, H. in Lâ-lang 樂浪 <i>chün</i>. 沾 168 Chan-ti 沾的 Djend, town near mouth of R. Sihon.</p>	<p>14</p> <p>漢 CHAN-WU. CHAI 霽 169 Chan-lua 霽化 Chen-lua, [284] H. in Wu-t'ing Fu, Shantung; Lat. 37° 40', Long. 118° 04'; orig. Po-lai 滹海; <i>Sung</i>, Chao-an 招安 <i>K'ia</i>, Chan-hua 化 170 Chan-yi 益 Chen-yih, C. [335] in Ch'ü-ching Fu, Yün-nan; Lat. 25° 38', Long. 103° 41'; <i>Hsu</i>, Yün-wên 苑溫; <i>T'ang</i>, Hsi-p'ing 西平; <i>Yüan</i>, Chan-yi 益曠. 171 Chan-tui 贛對, the local name of the Chien-ch'ang region in Seich'uan [see No. 848]. From the sound of these characters is supposed to be derived Marco Polo's "Cain-du" [Baber]. Also known as 敏你雅克 Miniak or Menia. 172 Chan-tui-ju 贛對茹, T.S., near Ta-chien-lu T.; Seich'uan. 173 Chan-tui-sa-tun 對撒墩, T.S., near Ta-chien-lu T., Seich'uan. CHAN 174 Chan-wu 漢梧, (obs.) in Annam; <i>Tsin</i>, H. in Chiu-chên 九真 <i>chün</i>.</p>	<p>15</p> <p>張 CHANG-CHIA-K'OU. CH'AN 屨 175 Ch'an-ling 屨陵 1° S'ü near Kung-an H., Hupeh. 2° See Nos. 73, 2214, 3502. CHANG 176 Ch'an-ts'un 灌村, (obs.) near Ching C., Hunan; <i>Sung</i> 灌 in Ching 灌 C. Chan-du, See No. 5535 CHANG 長 177 Chang-t'ü 子 Chang-tsz; [104] H. in Lu-an Fu, Shansi; Lat. 36° 05', Long 112° 50'; <i>Hsu</i>, Chang-t'ü 子; <i>2nd Wei</i>, Lâ-yang 樂陽; <i>tsai</i>, Chi-shih 冀氏 CHANG 張 178 Chang-ch'eng 張城, (obs.) formerly town near Chieh C., Shansi. 179 Chang-chi 吉, <i>chün</i> near Jung-ho H., Shansi. 180 Chang-ch'i 溪, <i>chün</i> near Tung-liu H., Anhui. 181 Chang-chia-chi 家集, <i>tsü</i> near Kuang-hua H., Hupeh. 182 Chang-chia-k'ou 家口 Chang-kia, or Kalgan, T.</p>	<p>15</p> <p>張 CHANG-T'ENG. in Hsian-hua Fu, Chihli, and included in the K'oupei circ.; Lat. 40° 51', Long 114° 53'. 183 Chang-chia-p'ing 家坪, <i>tsü</i> near Hsin-ning H., Hunan. 184 Chang-chia-wan 家灣, walled town near T'ung C., Chihli. 185 Chang-ch'iao 橋, 1° <i>Chün</i> near Fu-p'ing H., Shensi. 2° Post-town near Sui-ning H., Kiangsu. 186 Chang-chin 金, <i>chün</i> near Mêng H., Honan. 187 Chang-ch'iu 張秋, <i>chün</i> near Tung-ch'ang Fu, Shantung. 188 Chang-chu 渚, <i>chün</i> in Ch'ing-ch'i H., Kiangsu. 189 Chang-chuang 莊, <i>chün</i> near Hsiao-chia H., Honan. 190 Chang-chung 洪, <i>chün</i> near San-shui H., Shensi. 191 Chang-hsia 夏, <i>chün</i> in Ch'ang-ch'ing H., Shantung. 192 Chang-ku 谷, <i>chün</i> near P'ing-lu H., Shansi [No. 5117]. 193 Chang-lan 蘭, <i>chün</i> near Hsiao-yi H., Shansi. 194 Chang-san 三, Y., near P'eng-ning H., Chihli. 195 Chang-t'eng 登, <i>tsü</i> in Ch'ing-wan H., Chihli.</p>
---	--	---	--

8. ábra: A Wade-Giles átírás helynévtárának részlete (Playfair-Biot 1910: 14–15)

Számításaim rávilágítottak arra, hogy Cholnoky Jenő 1899-es térképe szisztematikus eltolódást mutat, ami valószínűleg a korabeli és a modern geodéziai alapfelületek közötti eltérésre, nem pedig véletlenszerű mérési hibára utal. Ez a matematikai alapú hitelesítés igazolja, hogy a vizsgált forrásmű – a tapasztalt 3,7 kilométeres átlagos hiba ellenére – kiemelkedő mérnöki pontossággal készült, és megbízható alapul szolgál a modern térinformatikai adatbázisokba való integráláshoz.

Irodalomjegyzék

AO, Benjamin

1997 *History and prospect of Chinese romanization*, Chinese Librarianship.

<https://white-clouds.com/iclc/cliiej/cl4ao.htm> (utolsó megnyitás: 2026. április 21.)

BARTOS-ELEKES Zsombor

2025a *A kolozsvári Cholnoky Jenő Térképtár*. Magyar Tudomány 186/3. pp. 548–557.

<https://akjournals.com/view/journals/2065/186/3/article-p548.xml> (utolsó megnyitás: 2026. április 26.)

2025b *Cholnoky Jenő kolozsvári hagyatéka*. MTA200 (Budapest) kiállítás katalógusa.

<https://hagyatek.cholnoky.ro/terkepek/szakkollegium/mta200-cholnokykatalogus.pdf> (utolsó megnyitás: 2026. április 26.)

BOGNÁR Katalin

2002 *Cholnoky Jenő fényképei a Magyar Nemzeti Múzeum ELTE-letéti anyagában*. Szakdolgozat.

Cartographia

2024 Földrajzi világatlasz, Cartographia Kft., Budapest.

China. Imperial Maritime Customs Service

1903 *China. Postal Working Map*, Statistical Department of the Inspectorate General of Customs, Shanghai

<https://viewer.lib.harvard.edu/viewer/URN-3:FHCL:2623688?canvasId=https%3A%2F%2Fnrs.lib.harvard.edu%2FURN-3%3AFHCL%3A2623688%3AMANIFEST%3A3%2Fcanvas%2Fcanvas-drs%3A12106056> (utolsó megnyitás: 2026. április 20.).

1904 *Index to the Postal Working Map*, Statistical Department of the Inspectorate General of Customs, Shanghai.

<https://archive.org/details/indextopostalwor00chin/mode/2up> (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

CHOLNOKY Jenő

1899 *A Jang-cze-kiang alsó szakaszának és deltájának térképe*, 1:1 300 000. Cholnoky Térképtár, 11-0638. <http://cholnokymaps.gisit.ro> (utolsó megnyitás: 2026. április 21.)

1900 *A sárkányok országából. Életképek és utirajzok Kínából*. Lampel R. Kk. (Wodianer F. és fiai) R.T., Budapest. https://real-eod.mtak.hu/7689/6/MTA_Konyvek_108592.pdf (utolsó megnyitás: 2026. április 26.)

1936 *A Föld és élete. Világrészek, országok, emberek. Ázsia*. Franklin-társulat. https://mandadb.hu/dokumentum/98716/Fld_s_lete.pdf (utolsó megnyitás: 2026. április 26.)

Cholnoky Jenő Földrajzi Társaság térképtára és fényképtára. <http://cholnokymaps.gisit.ro>, <http://cholnokyphotos.gisit.ro/> (utolsó megnyitás: 2026. április 21.)

DOUGHERTY, Kate

2016 *Gaia GPS & China's GPS Restrictions* <https://blog.gaiagps.com/gaia-gps-chinas-gps-restrictions/> (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

Geogebra. <https://www.geogebra.org/calculator>.

GILES, Herbert Allan

1912 *A Chinese-English Dictionary*, Second Edition, Kelly & Walsh, Shanghai és London. <https://archive.org/details/b31352583/mode/2up> (utolsó megnyitás: 2026. április 21.)

Google Maps. www.google.com/maps/ (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

Google Saját Térkép. <https://mymaps.google.com/> (utolsó megnyitás: 2026. április 26.)

GROOS Boróka – MIKLÓS Réka

2009a *Cholnoky Jenő kolozsvári hagyatékának kelet-ázsiai vonatkozásai*. ETDK-dolgozat. <https://hagyatek.cholnoky.ro/terkepek/szakkollegium/GroosMiklos2009KinaEtdk.pdf> (utolsó megnyitás: 2026. április 25.)

2009b Két év Kelet-Ázsiában. Cholnoky Jenő tanulmányútjának rekonstrukciója. Földrajzi Múzeumi Tanulmányok 18. Érd. 18-25

<https://hagyatek.cholnoky.ro/terkepek/tanulmanyok/GroosMiklos2009.pdf> (utolsó megnyitás: 2026. április 25.)

2011 *Cholnoky Jenő Kelet-Ázsiában. Egy tanulmányút dokumentumainak utóélete.* OTDK-dolgozat.

<https://hagyatek.cholnoky.ro/terkepek/szakkollegium/GroosMiklos2011KinaOtdk.pdf>
(utolsó megnyitás: 2026. április 25.)

GYÖRFFY János

2012 *Térképészet és geoinformatika II. - Térképvetületek.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Handwritten Chinese input. <https://www.qhanzi.com> (utolsó megnyitás: 2026. április 21.)

HU, Selina – ZHANG, Queenie – WANG, Daniel – WANG, Kolento

2020 *Static and Dynamic FE Analysis of the Mechanical Performances of the China Anji Bridge.*

https://www.researchgate.net/profile/Xiaopeng-Wang-33/publication/384569579_Static_and_Dynamic_FE_Analysis_of_the_Mechanical_Performances_of_the_China_Anji_Bridge/links/66fddfb3869f1104c6c3fb01/Static-and-Dynamic-FE-Analysis-of-the-Mechanical-Performances-of-the-China-Anji-Bridge.pdf

(utolsó megnyitás: 2026. április 21.)

IMECS Zoltán

2004 *Cholnoky Jenő fényképi hagyatéka a kolozsvári egyetemen.* Földtani Kutatás, 41/3–4, 18–24.

<https://epa.oszk.hu/02700/02732/00018/19o.html> (utolsó megnyitás: 2026. április 26.)

Jisho. <https://jisho.org> (utolsó megnyitás: 2026. április 21.)

LIGETI Lajos

1981 *Keleti nevek magyar helyesírása,* Akadémiai Kiadó, Budapest https://real-eod.mtak.hu/12204/1/AkademiaiKiado_002447.pdf (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

MyGeodata Converter. <https://mygeodata.cloud/converter/kmz-to-xlsx>.

Openstreetmap és Opentopomap. www.openstreetmap.org; www.opentopomap.org (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

PLAYFAIR, George Macdonald Home – BIOT, Édouard Constant

1910 *The cities and towns of China, a geographical dictionary*, Kelly & Walsh, Shanghai. <https://archive.org/details/citiestownsofchi00playiala/page/n5/mode/2up?ref=ol> (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

Tencent Maps. <https://map.qq.com> (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)

2007 *Technical reference manual for the standardization of geographical names*, United Nations Publications, New York.

https://unstats.un.org/unsd/ungegn/pubs/documents/UNGEGN%20tech%20ref%20manual_m87_combined.pdf (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

Written Chinese Dictionary. <https://dictionary.writtenchinese.com/> (utolsó megnyitás: 2026. április 20.)

Digitális mellékletek

1. Cholnoky 1899-es térképének georeferált változata. A szerző munkája. <https://hagyatek.cholnoky.ro/terkepek/szakkollegium/Rokaly2026.kmz> (utolsó megnyitás: 2026. április 27.)
2. melléklet: Az adatbázis XLSX kiterjesztésben. A szerző munkája. <https://hagyatek.cholnoky.ro/terkepek/szakkollegium/Rokaly2026.xlsx> (utolsó megnyitás: 2026. április 27.)
3. melléklet: Google Saját Térkép. A szerző munkája. <https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=1RI1XF66AKCb1g0FadYe6ZDFD6tB45ks&usp=sharing> (utolsó megnyitás: 2026. április 27.)